

Przejrzystość konsultacji w ramach procesu *Universal Periodic Review (UPR)*

Wstęp

W ramach trzeciego cyklu Powszechnego Przeglądu Okresowego Praw Człowieka (*Universal Periodic Review, UPR*), Polska, tak jak inne państwa należące do Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), będzie po raz kolejny uczestniczyć w interaktywnej dyskusji na forum Grupy Roboczej UPR, podczas której ocenie poddane zostanie funkcjonowanie praw człowieka, ustanowionych na gruncie krajowym. Proces ten polegać będzie zatem - w uproszczeniu - na weryfikacji, czy wewnętrznymi regulacjami państwo nie narusza postanowień zawartych przede wszystkim w Karcie Narodów Zjednoczonych i Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Jednocześnie da to możliwość wskazania, czy działania rekomendowane w poprzednim cyklu UPR zostały podjęte.

Proces UPR podzielić można na kilka etapów, a każdy z nich pociąga za sobą określone obowiązki po stronie państwa. Na każdym etapie przeglądu znaleźć można również obszar dla działań organizacji pozarządowych. Udział NGO w procesie UPR nie powinien ograniczać się jedynie do przekazywania raportów, stanowiących, obok raportu krajowego oraz informacji przygotowanej przez Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, podstawę dokonywanego przeglądu. Partycypacja organizacji pozarządowych polegać ma także na konsultowaniu dokumentu rządowego, lobbowaniu członków Grupy Roboczej UPR, zabieraniu głosu na forum Rady Praw Człowieka ONZ oraz monitorowaniu i uczestniczeniu w procesie wdrażania rekomendacji UPR.

Konfrontując podstawowe problemy poruszane na gruncie pierwszego i drugiego cyklu UPR (2008 i 2012 r.) z działalnością statutową naszego Stowarzyszenia, Sieć Obywatelska Watchdog Polska zrezygnowała z formułowania własnego raportu. Jednak, jako organizacja strażnicza chroniąca prawo człowieka do informacji oraz działająca na rzecz transparentności i jawności w sferze życia publicznego, z zainteresowaniem śledzimy proces UPR, który ocenia m.in. standardy przestrzegania bliskich nam wartości, takich jak wolność słowa czy wolność zgromadzeń. Od 13 lat Stowarzyszenie patrzy władzy na ręce, dbając, by wykonywanie zadań przez władze publiczne było przejrzyste i uwzględniało głos społeczeństwa. Z tego też względu postanowiliśmy przyrzeć się samej procedurze opracowania krajowego projektu na temat praw człowieka. Przeprowadziliśmy mini-monitoring, którego celem jest odpowiedź na pytania takie, jak m.in.: **czy i w jakim zakresie czynności podejmowane przez organy władzy publicznej w związku z trzecim cyklem UPR, aż do momentu przekazania raportu krajowego, były konsultowane z organizacjami pozarządowymi? Jeżeli tak, to czy konsultacje te miały charakter rzeczywisty? Czy głos organizacji**

znalazł odzwierciedlenie w treści raportu rządowego? Wreszcie, czy społeczeństwu (w tym organizacjom pozarządowym) przekazywano na bieżąco informacje odnośnie do trzeciego cyklu UPR?

Podstawowe zasady i regulacje

Poprzedzając odpowiedź na postawione pytania, w pierwszej kolejności warto wskazać na uprawnienia organizacji pozarządowych w ramach procesu UPR. Jak już zostało zasygnalizowane, przegląd praw człowieka opiera się na trzech dokumentach: raporcie krajowym, zestawieniu przygotowanym przez Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, zawierającego informacje od organów traktatowych oraz podsumowane informacje, pochodzące z raportów innych interesariuszy, w tym organizacji pozarządowych. Raport organizacji pozarządowej (bądź koalicji organizacji) sporządzany jest zgodnie z wymogami technicznymi i składany online w określonym terminie (dla Polski wyznaczona data to 22 września 2016 r.).

Niezależnie od możliwości przekazywania mini-raportów przez organizacje pozarządowe, każda zainteresowana organizacja oraz inne podmioty zajmujące się prawami człowieka, powinny zostać włączone w prace nad raportem krajowym, opracowanym finalnie przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych (jeżeli mowa o Polsce).

Kluczową rolą NGO-sów w procesie UPR jest wywieranie wpływu na inne państwa – tj. zwracanie uwagi na ważne, z punktu widzenia społeczeństwa obywatelskiego, problemy prawnoczwowiecze, które posłużyć mogą jako pytania bądź rekomendacje tychże państw na forum Grupy Roboczej UPR, skierowane w stronę Polski. Punkt ten jest istotny o tyle, że stanowi skuteczne narzędzie, służące do „wywołania” na forum genewskim kwestii, które nie zostały uwzględnione w raporcie sporządzonym przez władze krajowe, ani nie zostały wysunięte w podsumowaniu raportów przesyłanych przez środowiska pozarządowe. W praktyce, etap lobbowania eksploatowany jest przez organizacje pozarządowe w dwojaki sposób: z jednej strony podejmują one działania „na własną rękę”, z drugiej zaś starają się o uczestnictwo w organizowanych pre-sessions (dla Polski przewidziana na 6 kwietnia 2017 r.)¹.

Podczas właściwego przeglądu na sesji Grupy Roboczej UPR (przewidzianej dla Polski na 9 maja 2017 r.), po prezentacji zawartości raportu krajowego, odbywa się dyskusja nad jego treścią, podczas której każde inne państwo może zadawać pytania państwu weryfikowanemu oraz formułować własne rekomendacje. Akredytowane NGO-sy mają na tym etapie prawo uczestniczenia na forum, ale nie prawo głosu (całość posiedzenia jest nagrywana i transmitowana).

Za wdrożenie rekomendacji odpowiada państwo, zobligowane jednocześnie do przedstawienia na forum kolejnego cyklu UPR, informacji o postępach w implementacji zaleceń, przyjętych w ramach cyklu poprzedniego. Ponadto, fakultatywnie – z czego skorzystała w obu cyklach Polska - każdy kraj podlegający przeglądowi, składać może raport śródk okresowy (Mid-term reports). Wskazać należy krótko, że i na tym etapie oczywista jest konieczność informowania, konsultowania i współpracy w zakresie wdrażania zaleceń przez władze krajowe z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi.

Podsumowując, w ramach procesu UPR, NGO -sy podejmować mogą następujące działania (formalne i nieformalne):

- Formułowanie własnego raportu organizacji pozarządowej – samodzielnie lub w koalicji,
- Zachęcanie do tworzenia raportu przez inne podmioty i organizacje - kampania informacyjna,
- Udział w konsultacjach nad formułowaniem raportu krajowego – nad jego projektem oraz ostateczną wersją,
- Działalność polegająca na lobbowaniu wśród członków Grupy Roboczej UPR, udział w pre-session,

¹ Więcej informacji na ten temat w *UPR Info Pre-sessions Empowering human rights voices from the ground*, UPR Info 2016 r., https://www.upr-info.org/sites/default/files/general-document/pdf/2016_pre-sessions_empowering_human_rights_voices_from_the_ground.pdf (dostęp: 20.03.2017 r.)

- Uczestnictwo w sesji Grupy Roboczej UPR i sesji Rady Praw Człowieka ONZ albo informowanie o jej przebiegu i transmisji (także dyskutowanie przebiegu na zorganizowanych spotkaniach),
- Organizacja spotkań dotyczących wyników przeglądu oraz postępów wdrożenia rekomendacji (nie wykluczając czynnego udziału przy ich wdrażaniu).

Konsultacje raportu krajowego w Polsce – cykl trzeci

Działania Sieci Obywatelskiej Watchdog Polska w obszarze trzeciego cyklu UPR polegały przede wszystkim na monitorowaniu przebiegu prac nad przygotowaniem raportu krajowego. Społeczną kontrolę procesu na poziomie krajowym przeprowadziliśmy, posługując się narzędziem najlepiej nam znanym – tj. korzystając z prawa dostępu do informacji publicznej. Uczestniczyliśmy również w spotkaniu konsultacyjnym, zorganizowanym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ).

Poszukując aktualnych informacji o pracach nad raportem UPR, w pierwszej kolejności sięgnęliśmy do podstawowego źródła informacji – Biuletynu Informacji Publicznej MSZ. W publikatorze nie odnaleźliśmy jednak danych na temat trzeciego cyklu UPR. Z tego też powodu, między 17 sierpnia 2016 r. a 15 lutego 2017 r. skierowaliśmy 9 wniosków o udostępnienie informacji publicznej do MSZ oraz 10 wniosków (o tożsamej treści) do innych podmiotów i instytucji, mających wpływ na kształt raportu rządowego. Zadane pytania oraz przekazane odpowiedzi podzielone i przedstawione zostaną w dwóch, następujących punktach: informacje o przebiegu prac nad projektem raportu oraz informacje o konsultacjach z organizacjami pozarządowymi.

a) informacje o przebiegu prac nad projektem raportu

W sierpniu 2016 r. zapytaliśmy MSZ, czy zostały już rozpoczęte prace nad przygotowaniem raportu UPR, a jeżeli tak, to kiedy. Poprosiliśmy o udostępnienie harmonogramu prac nad raportem, uwzględniającego m.in. informacje, kiedy zostanie on poddany konsultacjom z organizacjami pozarządowymi i udostępniony opinii publicznej. Chcieliśmy dowiedzieć się także, kto z ramienia MSZ odpowiedzialny jest za koordynację prac związanych z raportem (osoba odpowiedzialna wraz z informacją o zajmowanym stanowisku). Zadaliśmy również pytanie, czy MSZ przygotowuje raport w porozumieniu z innymi resortami, partnerami pozarządowymi, innymi instytucjami/ekspertami (jeżeli tak, to jakimi).

W udzielonej odpowiedzi potwierdzono, że resortem koordynującym opracowanie raportu Polski w ramach UPR jest Ministerstwo Spraw Zagranicznych – Departament Narodów Zjednoczonych i Praw Człowieka. Wstępne prace nad raportem rozpoczęto w lipcu 2016 r., pierwszym etapem miało być natomiast spotkanie koordynacyjne z resortami, które będą najbardziej zaangażowane w prace nad nim, zgodnie z zakresem tematycznym rekomendacji przekazanych Polsce, podczas przeglądu UPR w 2012 r. (spotkanie planowane na początek września 2016 r.). Wskazano, że raport powinien zostać przekazany w lutym 2017 r., a przegląd praw człowieka w Polsce planowany jest na przełom kwietnia i maja 2017 r. MSZ poinformowało, że planuje szereg konsultacji międzyresortowych, a dodatkowo wystąpi o wkład do raportu do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka. Dodano, że resort planuje zorganizować spotkanie z przedstawicielami organizacji pozarządowych, aby wysłuchać ich opinii na temat proponowanej struktury raportu oraz skonsultować zagadnienia, które powinny być w nim zawarte. Wskazano również, że poza MSZ, najbardziej zaangażowane resorty, to Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, a także Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania. Na pytanie, czy MSZ przygotowuje raport w porozumieniu z innymi partnerami pozarządowymi, innymi instytucjami i ekspertami, odpowiedziano, że na tym etapie nie ma jeszcze przygotowanej listy organizacji zaproszonych na spotkanie w sprawie UPR, a poza wspomnianymi RPO i RDP, włączenie w prace innych instytucji jest możliwe, jeżeli sugestia taka zostanie przekazana np. podczas spotkania z resortami.

Dlatego we wrześniu 2016 r. postanowiliśmy dowiedzieć się, czy odbyło się już spotkanie koordynacyjne z zaangażowanymi resortami (jeżeli tak, to kiedy i kto wziął w nim udział). Zapytaliśmy również, kiedy MSZ wystąpi o wkład do raportu do RPO i RPD.

MSZ wyjaśniło, że 8 września 2016 r. odbyło się spotkanie koordynacyjne z udziałem przedstawicieli wymienionych już resortów oraz Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, Komendy Głównej Policji i Prokuratury Krajowej. Spotkanie to miało charakter roboczy (nie sporządzono z jego przebiegu notatki), w jego wyniku powstało zaś formalne pismo do w/w resortów, z prośbą o przekazanie wkładów do raportu w terminie do 30 września 2016 r. Pismo z prośbą o wkład do raportu do RPO i RPD przesłane zostało natomiast 19 września 2016 r., przy czym MSZ nie ograniczył zakresu, w jakim te instytucje mogły zająć merytoryczne stanowisko.

Z wnioskiem o udostępnienie dokumentów - wkładów poszczególnych resortów i innych instytucji do raportu UPR zwróciliśmy się do MSZ na początku października 2016 r. Z uwagi na fakt, że resort uznał, iż dokumenty te mają charakter roboczy i nie stanowią tym samym informacji publicznej, analogiczny wniosek skierowaliśmy odrębnie do każdego podmiotu. Co ciekawe, zdecydowana większość udostępniła nam swoje wkłady, co obrazuje tabela poniżej:

Wniosek o udostępnienie wkładu do raportu UPR	
Do kogo?	Czy udostępniono wkład do raportu?
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	TAK (wraz z pismem przewodnim do MSZ)
Ministerstwo Edukacji Narodowej	TAK (po ponagleniu)
Ministerstwo Zdrowia	TAK (z zastrzeżeniem, że może on ulec zmianom)
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	TAK (po ponagleniu)
Ministerstwo Sprawiedliwości	NIE
Prokuratura Krajowa	TAK
Komenda Główna Policji	TAK (po ponagleniu)
Rzecznik Praw Obywatelskich	TAK
Rzecznik Praw Dziecka	TAK
Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania	Nie dysponuje informacją

Ze względu na negatywne odpowiedzi Ministra Spraw Zagranicznych oraz Ministra Sprawiedliwości złożyliśmy skargi na bezczynność do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie. Sąd nieprawomocnym wyrokiem z 14 marca 2017 r. (sygn. akt II SAB/Wa 720/16) oddalił naszą skargę w sprawie z MSZ – czekamy na doręczenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia.

b) informacje o konsultacjach z organizacjami pozarządowymi

W naszych wnioskach równoległe zadawaliśmy pytania dotyczące włączenia organizacji pozarządowych w proces przygotowywania raportu krajowego. Chcieliśmy wiedzieć, czy przygotowana została lista organizacji, które zostaną zaproszone do udziału w konsultacjach raportu (jeżeli tak, prosiliśmy o jej udostępnienie). Zapytaliśmy, kiedy i w jaki sposób MSZ zorganizuje konsultacje z organizacjami pozarządowymi oraz czy przygotowuje raport m.in. w porozumieniu z partnerami pozarządowymi.

Z odpowiedzi resortu wynika, że spotkanie z przedstawicielami NGO-sów (na temat struktury raportu i skonsultowania zagadnień) planowane było na październik/listopad 2016 r., natomiast na bieżącym etapie (sierpień 2016 r.) nie istniał konkretny termin konsultacji oraz lista organizacji na nie

zaproszonych.

Podobne kwestie podjęliśmy w kolejnym wniosku, pytając, czy i w jaki sposób wyniki planowanego spotkania konsultacyjnego z organizacjami pozarządowymi zostaną uwzględnione w raporcie oraz czy istnieje możliwość włączenia tych organizacji w prace nad raportem już na wcześniejszym etapie, niż planowane spotkanie konsultacyjne.

MSZ odpisał, że odpowiedź nie jest możliwa bez wiedzy, jakiego rodzaju uwagi/postulaty zostaną przekazane przez organizacje pozarządowe. Przypomniano jednocześnie, że informacje od NGO-sów włączane są do odrębnego raportu.

O planowany termin spotkania konsultacyjnego pytaliśmy następnie trzykrotnie. W listopadzie 2016 r. poinformowano nas, że odbędzie się ono w pierwszej połowie grudnia 2016 r., a zaproszenie otrzymają organizacje, które uczestniczyły w podobnym spotkaniu przed przeglądem w ramach drugiego cyklu UPR, a także organizacje zasugerowane przez poszczególne resorty (listę organizacji udostępniono na skutek kolejnego wniosku). Zaproszenia na spotkanie rozesłane zostały ostatecznie 21 listopada 2016 r., natomiast konsultacje odbyły się już 2 grudnia 2016 r. Sekwencja zdarzeń przedstawiona została na osi poniżej (w kolorze czerwonym zaznaczono datę ostatniego naszego wniosku, stanowiącego jednocześnie datę zaproszenia na spotkanie):

Na spotkaniu konsultacyjnym w MSZ przedstawiono obowiązujące dla Polski terminy złożenia raportu krajowego oraz przeglądu Polski na forum Grupy Roboczej UPR. Omówiono również wytyczne, w zakresie struktury raportu rządowego, obejmujące m.in. metodologię i opis procesu konsultacji, informacje dotyczące wdrożenia rekomendacji z drugiego cyklu oraz opis osiągnięć i wyzwań w zakresie przestrzegania praw człowieka. Następnie udzielono głosu przedstawicielom organizacji pozarządowych – mogli oni sygnalizować istotne zagadnienia do uwzględnienia w projekcie raportu (którego treści, jak i treści poszczególnych wkładów resortowych nie udostępniono do wglądu). Zapewniono, że ze spotkania sporządzona zostanie notatka, przekazana następnie resortom (notatka ta została udostępniona na skutek kolejnego wniosku). Na pytanie, czy ostateczna wersja projektu raportu będzie podlegała konsultacjom, organizacje otrzymały odpowiedź negatywną. Natomiast nie odpowiedziano jednoznacznie na pytanie, czy do organizacji dotrze informacja o tym, czy ich uwagi zostały uwzględnione w raporcie.

Wreszcie na pytanie, czy po drugim cyklu UPR odbyły się spotkania z organizacjami pozarządowymi dotyczące wdrażania rekomendacji z tego cyklu, wskazano, że nie, ale resort jest otwarty na ustanowienie takiego zwyczaju.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez MSZ, wyznaczonym terminem sporządzenia raportu krajowego był 3 lutego 2017 r. Jednak oficjalny dokument nie został opublikowany na stronie MSZ (stan ten nie uległ zmianie na dziś) ani przekazany organizacjom pozarządowym, dlatego w połowie lutego zwróciliśmy się z wnioskiem o udostępnienie treści tego raportu. Po uzyskaniu dokumentu przekazaliśmy go także innym organizacjom pozarządowym.

Wnioski

Prezentacja zebranych danych pozwala ostatecznie na powrót do problemów ujętych we wstępie analizy, a zatem odpowiedzi na dwa kluczowe pytania:

- Czy organy władzy publicznej (przede wszystkim Ministerstwo Spraw Zagranicznych, koordynujące prace związane z UPR) w sposób rzetelny i przejrzysty informują obywateli, a także organizacje pozarządowe oraz media o działaniach podejmowanych w ramach trzeciego cyklu UPR?

- Czy w ramach trzeciego cyklu UPR umożliwiono organizacjom pozarządowym rzeczywisty udział w kształtowaniu raportu krajowego na temat przestrzegania praw człowieka w Polsce?

Nie ulega wątpliwości, że władze w niedostateczny sposób informowały o procesie UPR. Na stronie MSZ, poza krótkim odniesieniem do drugiego cyklu UPR, na próżno szukać informacji na temat tegorocznego przeglądu. Tym samym MSZ – koordynujący prace nad raportem krajowym – przyjął założenie, że jedynym podmiotem uprawnionym do oceny stanu praw człowieka w Polsce jest sam resort. Uważamy, że w BIP-ie ministerstwa powinien znaleźć się aktualizowany na bieżąco harmonogram prac MSZ nad raportem krajowym oraz dokumentacja związana z tymi pracami (tj. wkłady poszczególnych resortów/instytucji, wysyłanych do MSZ, projekt raportu, podlegający konsultacjom oraz ostateczna wersja raportu Polski).

Obecny stan (tj. brak podstawowych informacji) ocenić należy natomiast jako niekorzystny z punktu widzenia społeczeństwa w ogóle. Sfera funkcjonowania praw człowieka dotyka każdego, a co za tym idzie, każdy powinien mieć zagwarantowane prawo do uzyskania rzetelnej informacji o wszelkich wystąpieniach Polski, odnoszących się do wykonywania zobowiązań w zakresie podnoszenia jakości praw i wolności w naszym kraju. Debata nad ochroną praw i ich ograniczeniami nie może być ograniczana do przygotowania przez władze dokumentu, którego treści nie będą świadomi zainteresowani obywatele. Wysoce niepożądana jest sytuacja, w której o podstawowe informacje związane z przeglądem praw człowieka trzeba wnioskować przez blisko pół roku (podczas gdy dane te mogłyby podlegać powszechnemu dostępowi). Dodatkowo brak informacji uniemożliwia przekaz medialny. Niewątpliwie oficjalny dokument urzędowy, jakim jest raport Polski, powinien zostać zamieszczony na stronie MSZ. Co więcej, także Ministerstwo Sprawiedliwości, w odpowiedzi na nasz wniosek wskazywało, że po przedstawieniu raportu krajowego, zostanie on opublikowany na stronie internetowej MS. Do dziś taki dokument nie został zamieszczony, a zainteresowana prasa, aby poznać jego treść, zwraca się do organizacji pozarządowych.

Jeżeli chodzi o kwestię informowania organizacji pozarządowych o czynnościach podejmowanych w ramach cyklu UPR, to wiąże się ona z kolei bezpośrednio z oceną działań MSZ, ujętych przez resort jako konsultacje. W udostępnionym raporcie, w punkcie pierwszym podkreślono, że jego treść została wypracowana w toku międzyresortowych konsultacji, również z uwzględnieniem wkładów RPO i RPD, a projekt został skonsultowany z przedstawicielami organizacji pozarządowych oraz odpowiednich komisji parlamentarnych. Twierdzenie to wywołuje jednak uzasadnione wątpliwości.

Przed wszystkim można mieć zastrzeżenia co do samego poinformowania organizacji o terminie spotkania konsultacyjnego. Zasadniczo aż do 21 listopada 2016 r. (przy czym nie jest to data doręczenia zaproszenia), organizacje nie były świadome, kiedy takie się odbędzie oraz kto zostanie na nie zaproszony. Jednocześnie, skoro raport krajowy powinien podlegać konsultacjom ze środowiskiem pozarządowym, to MSZ powinno umożliwić każdej organizacji zgłoszenie chęci uczestniczenia w spotkaniu konsultacyjnym (ustalić jasne zasady w tym zakresie). Co jednak najważniejsze i wymaga podkreślenia – w naszej ocenie nie można konsultować projektu dokumentu, jeżeli nie przedstawi się go z odpowiednim wyprzedzeniem do wglądu. MSZ nie dość, że nie przekazało organizacjom żadnych materiałów przed spotkaniem konsultacyjnym, to jeszcze uznało, że zarówno projekt, jak i wkłady poszczególnych resortów, nie stanowią informacji publicznej. W odpowiedziach MSZ na nasze wnioski zauważalny jest brak zrozumienia celu konsultacji – z jednej strony organizowane jest spotkanie, z drugiej zaś podkreśla się, że swoje refleksje NGO-sy powinny przedstawiać we własnych, odrębnych raportach. Ponadto niejasny jest także rezultat przeprowadzonego spotkania. Brak dostępu do treści projektu raportu oraz wykluczenie ponownych konsultacji nad jego treścią jeszcze przed ostatecznym zatwierdzeniem, powoduje, że nie da się ocenić, czy sugestie organizacji pozarządowych zostały uwzględnione i w jakim zakresie. Brak publikacji oficjalnego raportu uniemożliwia skuteczne lobbowanie wśród innych państw – NGO-sy nie mają bowiem pełnego rozeznania, których tematów nie podjęto w raporcie (a które warto byłoby podnieść).

Pozytywną deklaracją – pod warunkiem jej wcielenia w życie – jest natomiast uwzględnienie konieczności informowania i współpracy z organizacjami pozarządowymi, jeżeli chodzi o wdrażanie rekomendacji, przyjętych ostatecznie przez Radę Praw Człowieka ONZ. Władze nie powinny zapominać, że na realizację zaleceń UPR składają się niejednokrotnie działania oraz aktywność właśnie środowiska pozarządowego.

Oceniając przeprowadzony proces konsultacji jako niewystarczający oraz iluzoryczny, celem rzeczywistego włączenia partnerów pozarządowych w prace nad raportem UPR, rekomendujemy cztery zasady wyjściowe:

- publikacja w BIP-ie organu koordynującego prace UPR, informacji o podstawowych zasadach UPR, harmonogramie prac, planowanych spotkaniach konsultacyjnych i zasadach dokonywania zgłoszeń na te spotkania,
- zamieszczanie w BIP-ie organu koordynującego prace UPR dokumentacji związanej z trwającym cyklem przeglądu,
- zasada podwójnych konsultacji z organizacjami pozarządowymi, oznaczająca umożliwienie dyskusji również przed ostatecznym zatwierdzeniem raportu krajowego,
- organizowanie spotkań dotyczących wyników przeglądu oraz postępów wdrożenia rekomendacji (nie wykluczając włączania NGO w proces ich wdrażania).